

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Основною метою педагогічної підготовки вчителя початкових класів у ВПНЗ є підготовка його до здійснення професійної діяльності через надання знань, формування системи ціннісних мотивів, навичок, особистісно значущих якостей і умінь здійснювати рефлексію, тобто – формування педагогічних компетентностей.

Висновки. Таким чином, педагогічна підготовка вчителя початкових класів – це цілеспрямований керований процес, який забезпечує формування педагогічних компетентностей, сформованість його особистісних якостей, необхідних для успішного та ефективного здійснення педагогічної професійної діяльності. Як і будь-який інший процес, педагогічна підготовка має свої цілі, завдання, структуру, функції, який здійснюється за певних організаційно-педагогічних умов – сформованого інноваційного інтегрованого ІТ-середовища і передбачає

оволодіння майбутнім учителем знаннями про педагогіку початкової школи, сформованість педагогічних компетентностей на основі принципів дидактики, норм та вимог, умінь здійснювати рефлексію особистої діяльності.

1. *Пройдаков Е.М. Англо-український тлумачний словник з обчислювальної техніки, Інтернету і програмування / Е.М. Пройдаков, Л.А. Теплицький; гол. ред.: Г.І. Артеменко. – К.: СофтПрес, 2005. – 549 с.*

2. *Гуржій А.М. ІТ-готовність вчителів іноземних мов: методологія, теорія, технології / Л.А. Карташова, А.М. Гуржій, В.В. Лапінський. – Навчальний посібник. – К.: Педагогічна думка (Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (лист 1/11-9659 від 07.06.2013), 2013. – 233 с.*

3. *Биков В. Інформаційні мережі відкритого навчального середовища / В. Биков, В. Олійник // Післядипломна освіта в Україні. – 2008. – № 1. – С. 54 – 63.*

Стаття надійшла до редакції 09.04.2014

УДК 377.112.4:371.132

Олена Кривильова, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної освіти Бердянського державного педагогічного університету

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розкривається нормативно-правова база організації професійної діяльності викладачів професійно-технічних навчальних закладів, а саме сутність даної діяльності та особливості її реалізації на сучасному етапі розвитку освітнього простору.

Ключові слова: викладач, кваліфікаційна характеристика, професійно-технічний навчальний заклад, професійна компетентність.

Лит. 5.

Олена Кривилева, кандидат педагогических наук, доцент кафедры профессионального образования Бердянского государственного педагогического университета

ОСОБЕННОСТИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

В статье раскрывается нормативно-правовая база организации профессиональной деятельности преподавателей профессионально-технических учебных заведений, а именно сущность данной деятельности и особенности ее реализации на современном этапе развития образовательного пространства.

Ключевые слова: преподаватель, квалификационная характеристика, профессионально-техническое учебное заведение, профессиональная компетентность.

Olena Kryvylyova, Ph.D., Associate Professor
Berdyansk State Pedagogical University

FEATURES OF PSYCHOLOGICAL TRAINING OF TEACHERS OF VOCATIONAL SCHOOLS

The article explains the legal basis for the organization of professional work of teachers of vocational training institutions, namely the nature of the activity and especially its implementation at the present stage of development of educational space.

Keywords: teacher qualification characteristics, vocational school, professional competence.

Постановка проблеми. Метою державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011 –

2015 роки є створення сприятливих умов для якісної підготовки робітничих кадрів згідно з пріоритетами державної соціально-економічної

політики, орієнтованої на задоволення потреб особистості, суспільства і держави [1]. Особлива роль у цьому процесі належить викладачам професійно-технічних навчальних закладів, вдосконаленню їх кадрового потенціалу. Стає нагальним підготовка та виховання педагогічних кадрів, здатних працювати на інноваційних засадах до організації навчально-виховного процесу та власного творчого безперервного професійного зростання.

Аналіз досліджень і публікацій. Сучасні аспекти професійної школи у вітчизняній науці розглядали І. Бендера, Н. Брюханова, Є. Громов, С. Гура, С. Демченко, І. Каньковський, О. Коваленко, М. Лазарєв, В. Лобунець, О. Макаренко, Н. Ничкало та інші. Проблеми психології професійної діяльності та професійного розвитку педагога досліджували Г. Балл, О. Ганопольський, Н. Побірченко, В. Рибалка, В. Семиченко, О. Сергеєнкова, В. Синявський, Б. Федоришин та інші. Однак на сьогодні ще не достатньо розкрито особливості психолого-педагогічної діяльності викладачів професійно-технічних навчальних закладів та проектування їх підготовки в умовах вищого навчального закладу.

Метою статті є дослідження нормативно-правової бази організації професійної діяльності викладачів професійно-технічних навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Для здійснення більш повного, ґрунтовного аналізу професійної педагогічної діяльності викладача професійно-технічного навчального закладу звертаємося до основних джерел інформації. По-перше, це відноситься до аналізу нормативно-правової бази, що визначає сутність даної діяльності та особливості її реалізації на сучасному етапі розвитку освітнього простору (указ Президента України Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [3], постанова МОН України Про затвердження Державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011 – 2015 роки [1], закон Про освіту, закон Про професійно-технічну освіту [4], освітньо-кваліфікаційні стандарти підготовки тощо).

Згідно закону України про професійно-технічну освіту (ст. 17, 18, 45, 46) [4] професійно-технічний навчальний заклад – це заклад освіти, що забезпечує реалізацію потреб громадян у професійно-технічній освіті, оволодінні робітничими професіями, спеціальностями, кваліфікацією відповідно до їх інтересів, здібностей, стану здоров'я.

До професійно-технічних навчальних закладів

належать: професійно-технічне училище відповідного профілю; професійне училище соціальної реабілітації; вище професійне училище; професійний ліцей; професійний ліцей відповідного профілю; центр професійно-технічної освіти; центр професійної освіти; навчально-виробничий центр; центр підготовки і перепідготовки робітничих кадрів; навчально-курсний комбінат; навчальний центр; інші типи навчальних закладів, що надають професійно-технічну освіту або здійснюють професійно-технічне навчання.

До педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів та установ професійно-технічної освіти належать викладачі, педагоги професійного навчання, вихователі, майстри виробничого навчання, старші майстри, старші майстри виробничого навчання, інструктори виробничого навчання, методисти, практичні психологи, соціальні педагоги, керівники фізичного виховання, керівники професійно-технічних навчальних закладів, науково-методичних та навчально-методичних установ, їх заступники та інші працівники, діяльність яких пов'язана з організацією і забезпеченням навчально-виховного процесу.

Педагогічною діяльністю у професійно-технічних навчальних закладах та установах професійно-технічної освіти можуть займатися особи, які мають відповідну професійну освіту та професійно-педагогічну підготовку, моральні якості і фізичний стан яких дає змогу виконувати обов'язки педагогічного працівника.

Для успішної професійної діяльності викладачів професійно-технічних навчальних закладів необхідна наявність індивідуально-особистісних (внутрішніх) та соціокультурних (зовнішніх) факторів. Внутрішні фактори включають індивідуальні особливості, внутрішню активність, потребу у самореалізації, саморозвитку, психологічну готовність до праці. Зовнішні – суспільні відношення, характер професійної діяльності, професійні вимоги. Основою зазначених факторів виступає освітньо-кваліфікаційна характеристика – складова, у якій визначається місце фахівця в структурі галузей економіки держави, вимоги до його компетентності, інші соціально важливі якості; відображаються цілі вищої освіти та професійної підготовки у формі системи умінь вирішувати певні завдання діяльності.

Вимоги до педагогічного працівника визначаються кваліфікаційною характеристикою, що затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері трудових відносин за

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

поданням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти.

На посади педагогічних працівників можуть призначатися фахівці виробництва, сфери послуг, які мають вищу освіту і в подальшому здобувають відповідну психолого-педагогічну підготовку.

Для визначення відповідності педагогічного працівника займаній посаді, рівня його кваліфікації проводиться атестація. Періодичність обов'язкової атестації та порядок її проведення встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти [4].

Згідно наказу МОН України про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів [2] викладач професійно-технічного навчального закладу здійснює навчання і виховання учнів з урахуванням специфіки навчальної дисципліни. Проводить навчальні заняття в закріпленому за ним кабінеті згідно з розподілом навчального навантаження, використовує різноманітні прийоми, методи й засоби навчання. Відповідає за комплексно-методичне забезпечення навчальної дисципліни, яку він викладає. Розробляє робочі навчальні плани і програми. Забезпечує під час занять належний порядок і дисципліну. Формує в учнів загальну культуру, готує їх до застосування отриманих знань у практичній діяльності, організовує і контролює їх самостійну роботу. Створює безпечні умови для навчання учнів. Веде в установленому порядку навчальну документацію, здійснює поточний контроль за відвідуванням і успішністю учнів. Підвищує професійну і педагогічну кваліфікацію, вивчає та застосовує у практичній роботі досягнення педагогіки та інформаційних технологій. У встановленому порядку проходить атестацію. Бере участь у роботі педагогічної ради. Дотримується правил внутрішнього трудового розпорядку. Окрім того, повинен знати: Закони України, акти Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України щодо освітньої галузі, методику організації навчально-виховного та навчально-виробничого процесів, основи педагогіки, психології та вікової фізіології, правила внутрішнього трудового розпорядку та вимоги правил з охорони праці та пожежної безпеки.

Кваліфікаційні вимоги, що пред'являються до викладача професійно-технічного навчального закладу: повна вища педагогічна освіта (магістр, спеціаліст) зі спеціальності "Професійна освіта"

або інша повна вища освіта та психолого-педагогічна підготовка. Відповідно до категорії (вищої, першої, другої) необхідна наявність стажу педагогічної діяльності (для вищої – викладачем I категорії у навчальному закладі не менше 2 років, для першої – викладачем II категорії у навчальному закладі не менше 2 років, для другої – викладачем у навчальному закладі не менше 1 року).

У кваліфікаційній характеристиці відображено компетентності педагогічних працівників, зокрема викладачів професійно-технічних навчальних закладів. При цьому під компетентністю розуміється якість дій працівника, що забезпечують адекватне та ефективне вирішення професійно важливих предметних завдань, що мають проблемний характер, а також готовність нести відповідальність за свої дії. До головних складових компетентності педагогічних працівників відносять: професійну, комунікативну, інноваційну, правову.

Професійна компетентність – якість дій працівника, що забезпечує ефективність вирішення професійно-педагогічних проблем і типових професійних завдань, які виникають у реальних ситуаціях педагогічної чи науково-педагогічної діяльності, і залежить від кваліфікації, загальноприйнятих цінностей моралі та етики, володіння освітніми технологіями, технологіями педагогічної діагностики (опитування, індивідуальні та групові інтерв'ю) та психолого-педагогічної корекції, життєвого досвіду, постійного удосконалення та впровадження у практику ідей сучасної педагогіки, методів навчання та викладання навчальних дисциплін і предметів, використання наукової літератури та інших джерел інформації для створення сучасних форм навчання, впровадження оціночно-ціннісної рефлексії.

Інформаційна компетентність – якість дій працівника, що забезпечують ефективний пошук, структурування інформації, її адаптацію до особливостей педагогічного процесу і дидактичних вимог, формулювання навчальної проблеми різними інформаційно-комунікативними способами, кваліфіковану роботу з різними інформаційними ресурсами, професійними інструментами, готовими програмно-методичними комплексами, що дозволяють проектувати рішення педагогічних проблем і практичних завдань, використання автоматизованих робочих місць педагогічного та науково-педагогічного працівника в освітньому процесі; регулярну самостійну пізнавальну діяльність, готовність до ведення дистанційної освітньої діяльності, використання

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

комп'ютерних і мультимедійних технологій, цифрових освітніх ресурсів в освітньому процесі, ведення документації навчального закладу на електронних носіях.

Комунікативна компетентність – якість дії працівника, що забезпечує ефективний прямий та зворотній зв'язок з особою, яка навчається, контакт з учнями (вихованцями, дітьми) різного віку, студентами, батьками (особами, які їх замінюють), колегами, здатність до розробки стратегії, тактики і техніки взаємодії з людьми, організацію їхньої спільної діяльності для досягнення певних суспільно значимих цілей; здатність переконувати, стверджувати свою позицію; володіння державною мовою, грамотним усним та писемним діловим мовленням, ораторським мистецтвом, професійним етикетом, а також навичками публічної презентації результатів роботи, вміннями обирати відповідні форми і методи презентації.

Правова компетентність – якість дії працівника, що забезпечує ефективне використання у професійній діяльності законодавчих та інших нормативних документів органів державної влади для вирішення відповідних професійних завдань [2].

Згідно сучасної компетентнісної парадигма освіти (яка є практико орієнтованою у відповідності з цінностями суспільства сталого розвитку) цей перелік, на наш погляд, варто додати ключовими компетентностями із відповідним змістом (комунікація рідною та іноземною мовами, математична грамотність, базові компетентності у природничих дисциплінах та технології, ІКТ-компетентності, навчальні, міжособистісні, громадянські, культурні) [5].

Освітньо-кваліфікаційна характеристика в залежності від напрямку підготовки майбутніх фахівців своєю чергою відображає відповідні компетенції. Наприклад, за напрямом Професійна освіта. Економіка. (освітньо-кваліфікаційного рівня – магістр) передбачено загальнокультурні (здатність удосконалювати і розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний потенціал; здатність до самостійного освоєння нових методів дослідження, до зміни культурних і соціальних аспектів діяльності; здатність до аналітичної роботи, науково-дослідної та інноваційної діяльності; здатність самостійно здобувати і використовувати в практичній діяльності нові знання та вміння, включаючи нові галузі знань, безпосередньо не пов'язаних зі сферою професійної діяльності та інші) та професійні компетенції (здатність здійснювати професійну діяльність на основі вікових особливостей тих хто

навчається; здатність до відображення педагогічної культури у професійній діяльності; здатність реалізовувати основні функції управління в умовах навчального закладу; здатність самостійно здійснювати підготовку завдань і розробляти проектні рішення з урахуванням фактора невизначеності, розробляти відповідні методичні і нормативні документи, а також пропозиції і заходи щодо реалізації розроблених проектів і програм та інші).

Висновки. Таким чином, у результаті проведеного аналізу сучасних нормативних основ організації професійної діяльності викладачів професійно-технічних навчальних закладів та перспектив розвитку вітчизняного освітнього простору виявлено, що професійна діяльність означених викладачів визначається відповідною законодавчою базою; основними нормативними видами діяльності викладачів професійно-технічних навчальних закладів є методична, навчальна та організаційна діяльності; кваліфікаційними вимогами передбачено наявність професійної, інформаційної, комунікативної та правової компетентностей; сучасна освіта спрямована на підвищення доступності якісної, конкурентоспроможної освіти відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства та забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними задатками, здібностями, потребами на основі навчання упродовж життя.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Вивчення увявляє викладачів професійно-технічних навчальних закладів щодо власної психолого-педагогічної діяльності (на основі емпіричного дослідження).

1. *Про державну цільову програму розвитку професійно-технічної освіти на 2011 – 2015 роки: наказ МОН України №541 від 07.06.2011 р., mon.gov.ua*

2. *Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів: наказ МОН України №665 від 01.06.2013 р., mon.gov.ua*

3. *Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: указ Президента України №344/2013 від 25.06.2013 р., president.gov.ua*

4. *Про професійно-технічну освіту: закон України / Відомості Верховної ради України. – офіц. веб-сайт. – К.: Парлам. Вид-во, 1998. – С. 215, rada.gov.ua*

5. *Сталий розвиток суспільства: навчальний посібник / А. Садовенко, Л. Масловська, В. Серєда, Т. Тимочко. – 2 вид. – К.; 2011. – 392 с.*

Стаття надійшла до редакції 07.04.2014